

Porozwodowe porozumienia rodzicielskie – analiza prawnoporównawcza

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest przedstawienie analizy porównawczej unormowań prawnych wybranych krajów europejskich regulujących kwestie dotyczące możliwości zawierania przez rodziców porozumień dotyczących sposobu realizacji władzy rodzicielskiej po rozwodzie względem ich małoletnich dzieci.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Przedstawiony problem badawczy dotyczy odpowiedzi na pytania: Czy rozwodzący się rodzice mogą zawierać między sobą porozumienia dotyczące sposobu realizacji władzy rodzicielskiej po rozwodzie względem ich małoletnich dzieci? A jeśli tak, czy porozumienia te podlegają kontroli właściwego organu? Poszukując odpowiedzi na powyższe pytania, autor zastosował metodę analizy adekwatnych przepisów prawnych wybranych krajów europejskich.

PROCES WYWODU: Analizując przepisy obowiązujące w ustawodawstwie wewnętrznym wybranych państw europejskich (Polska, Austria, Norwegia, Szwecja, Węgry) autor przedstawił przyjęte rozwiązania prawne regulujące kwestie związane z zakresem władzy rodzicielskiej rodziców po orzeczeniu rozwodu, w tym te odnoszące się do możliwości zawierania przez rodziców porozumień dotyczących sposobu realizacji władzy rodzicielskiej po rozwodzie.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Ustawodawstwo każdego z pięciu omówionych państw dopuszcza możliwość zawierania przez rodziców porozumień dotyczących sposobu realizacji władzy rodzicielskiej po rozwodzie. W Polsce, Austrii, Szwecji i na Węgrzech porozumienie rodzicielskie dla swojej ważności wymaga zatwierdzenia przez sąd.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Ze względu na wymogi redakcyjne dotyczące objętości artykułu autor ograniczył analizę regulacji prawnych do ustawodawstw wybranych pięciu krajów europejskich. W dalszej perspektywie zasadna i interesująca wydaje się analiza rozwiązań prawnych obowiązujących w innych krajach tak europejskich, jak i tych spoza naszego kręgu kulturowego.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** **WŁADZA RODZIELSKA, ODPOWIEDZIALNOŚĆ RODZIELSKA, ROZWÓD, POROZUMIENIE RODZIELSKIE**

ABSTRACT

Post-divorce Parental Agreements – Comparative Legal Analysis

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of the article is to present a comparative analysis of legal regulations in selected European countries that regulate issues regarding the possibility for parents to conclude agreements on exercise of parental custody after divorce with regard to their minor children.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The presented research problem concerns the answers to the following questions: Can divorcing parents conclude agreements between themselves referring to the way of exercising parental custody after divorce with regard to their minor children? If so, are these agreements subject to scrutiny by a competent authority? Searching for the answers to the above questions, the author used the method of analysis of adequate legal provisions of selected European countries.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: Analysing the provisions in force in the internal legislation of selected European countries (Poland, Austria, Norway, Sweden, Hungary), the author presented the adopted legal solutions regulating issues related to the scope of parental custody after divorce, including these that relate to the possibility for parents to make agreements concerning the way of parental custody after divorce.

RESEARCH RESULTS: The legislation of each of these five countries allows parents to make agreements concerning the way of parental custody after divorce. In Poland, Austria, Sweden and Hungary parental agreements require court approval.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS AND RECOMMENDATIONS: Due to the editorial requirements regarding the length of the article, the author limited the analysis of legal regulations concerning the issue in question to the legislation of five selected European countries. In the longer term, it seems justified and interesting to analyse the legal solutions in force in other countries both European and non-European.

→ **KEYWORDS:** PARENTAL CUSTODY, PARENTAL RESPONSIBILITY, DIVORCE, PARENTAL AGREEMENT

Wstęp

Analizując liczne akty prawa międzynarodowego dotyczące praw człowieka, nie sposób odnieść wrażenia, że ich projektodawcy oraz państwa, które związały się ich postanowieniami, uznały rodzinę za najważniejszą i naturalną komórkę społeczeństwa, za najlepsze środowisko wzrostu jej członków. Deklaracje powyższe, stale obowiązujące, nie znajdują jednak potwierdzenia w rzeczywistości. Jak zauważają Kamil Jezierski oraz Irmína Rostek „począwszy od lat 60. XX w. dostrzec można występowanie zjawiska nazywanego «rewolucją rozwodową»” (Jezierski i Rostek, 2019, s. 24). W samej Rzeczypospolitej Polskiej na 192 576 małżeństw zawartych w 2017 roku 65 257 zostało

rozwiązanych w wyniku orzeczenia rozwodu (Rocznik Demograficzny, 2018). Blisko 60% rozwiedzionych małżeństw posiada małoletnie dzieci (Rocznik Demograficzny, 2018). I to one najboleśniej odczuwają skutki rozwodu. Dlatego tak ważne jest, by w możliwie największym stopniu zminimalizować jego konsekwencje w kontekście nadal przecież trwającej więzi biologicznej i emocjonalnej łączącej dziecko z obojgiem rodziców, przejawiającej się między innymi w realizacji obowiązków rodzicielskich rodziców względem dzieci. W tym kontekście zasadne wydaje się przyznanie rodzicom możliwości wpływu na kształt realizacji uprawnień i obowiązków rodzicielskich po rozwodzie względem ich małoletnich dzieci w formie zawieranych porozumień rodzicielskich.

Przedstawiony w niniejszym artykule problem badawczy dotyczy odpowiedzi na pytania: Czy rozwodzący się rodzice mogą zawierać między sobą porozumienia dotyczące sposobu realizacji władzy rodzicielskiej po rozwodzie względem ich małoletnich dzieci? A jeśli tak, czy porozumienia te podlegają kontroli właściwego organu? Poszukując odpowiedzi na powyższe pytania, zastosowałam metodę analizy adekwatnych przepisów prawnych wybranych krajów europejskich – Polski, Austrii, Norwegii, Szwecji oraz Węgier.

Analiza rozwiązań prawnych wybranych krajów europejskich

POLSKA

W Rzeczypospolitej Polskiej zagadnienie konsekwencji rozwodu rodziców w kontekście zakresu ich obowiązków i uprawnień rodzicielskich względem ich małoletnich dzieci uregulowane zostało w przepisach ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (dalej: KRO). Zgodnie z art. 58 § 1 KRO w wyroku rozwodowym sąd obligatoryjnie rozstrzyga o: władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków; kontaktach rodziców z dzieckiem oraz wysokości, w jakiej każdy z rodziców jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Orzekając o władzy rodzicielskiej obojga rodziców – kierując się zasadą dobra dziecka, interesem społecznym oraz okolicznościami konkretnej sprawy – sąd może: powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym rodzicom; powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego z nich do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka; pozbawić władzy rodzicielskiej jedno lub oboje rodziców; zawiesić władzę rodzicielską jednego lub obojga rodziców. W art. 58 § 1 KRO polski ustawodawca wyraźnie podkreślił zasadę nierozdzielania rodzeństwa, które powinno wychowywać się wspólnie. Wyjątek od tej zasady może być podyktowany jedynie dobrem dziecka (więcej na ten temat, zob.: Gromek, 2020; Haak i Haak-Trzuskawska, 2020; Ignaczewski, 2021; Osajda, 2020; Smyczyński, 2014).

Sąd powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili pisemne porozumienie dotyczące sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem i jest ono zgodne z dobrem dziecka (art. 58 § 1 KRO) oraz wówczas

gdy mimo braku porozumienia pomiędzy rodzicami, uwzględniając prawo dziecka do wychowywania przez oboje rodziców, sąd uzna powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom za zgodne z dobrem dziecka i za najlepsze rozwiązanie w okolicznościach danej sprawy (art. 58 § 1a KRO).

Porozumienie rodziców musi posiadać formę pisemną oraz może dotyczyć dwóch zagadnień: wykonywania władzy rodzicielskiej oraz utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Jak zauważa Krzysztof Pietrzykowski: „porozumienie między rodzicami dotyczące wykonywania władzy rodzicielskiej może wchodzić w grę tylko wówczas, gdy obojgu rodzicom sąd pozostawi władzę rodzicielską” (art. 58 § 1a KRO; Pietrzykowski, 2000).

Sąd jest zobowiązany ponadto uwzględnić porozumienie rodziców odnośnie do utrzymywania kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Porozumienie takie jest dopuszczalne niezależnie od sposobu, w jaki sąd w wyroku rozwodowym orzekł o władzy rodzicielskiej. Prawo rodziców do kontaktów z dzieckiem jest bowiem w prawie polskim niezależne od władzy rodzicielskiej (art. 113 § 1 KRO; Pietrzykowski, 2000).

Ponadto zgodnie z art. 58 § 1b KRO na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. W takim wypadku w gestii rodziców pozostawione zostaje ustalenie sposobu utrzymywania tych kontaktów.

AUSTRIA

Najważniejszym aktem prawnym regulującym kwestie związane z wpływem rozwodu na zakres praw i obowiązków rodziców względem ich małoletnich dzieci jest w Austrii Kodeks cywilny z 1811 roku (dalej: ABGB). Zgodnie z § 177(1) ABGB zasadniczo po rozwodzie obojgu rodzicom przysługuje nadal władza rodzicielska względem ich małoletnich dzieci. Wyjątkiem są sytuacje, w której jeden z rodziców zostanie tej władzy pozbawiony albo zostanie mu ona ograniczona.

Rodzice mogą kształtować względnie swobodnie zakres swoich obowiązków rodzicielskich w drodze porozumienia. Jeżeli rodzice chcą nadal sprawować wspólnie władzę rodzicielską, wówczas zobligowani są do przedstawienia sądowi porozumienia wskazującego rodzica, z którym dziecko będzie głównie zamieszkiwać (§ 177(2) ABGB). Zdaniem profesor Roth (b.d., s. 14) rozwiązanie takie ma służyć zapewnieniu – w możliwie największym stopniu – utrzymania ciągłości wychowania dziecka. Rodzice mogą również uzgodnić nowy podział władzy rodzicielskiej, powierzając ją w całości jednemu z nich albo decydując, który z nich przejmie jej zasadniczą część, drugi zaś równocześnie realizował ją będzie w ograniczonym zakresie (np. w kontekście opieki zdrowotnej nad dzieckiem, edukacji dziecka, zarządu majątkiem dziecka, itp.) (§ 177(1) ABGB).

Dla swojej ważności porozumienie rodziców w przedmiocie władzy rodzicielskiej każdego z nich wymaga sądowego zatwierdzenia. Zgodnie z § 177(1) ABGB sąd zatwierdza

porozumienie rodzicielskie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Jeżeli, w opinii sądu, porozumienie rodziców narusza dobro dziecka lub jeżeli rodzice nie osiągną w rozsądnym terminie (możliwego do przyjęcia) porozumienia w kwestii zasadniczego miejsca zamieszkania dziecka lub uzgodnienia nowego podziału władzy rodzicielskiej między sobą, wówczas sąd powierza wyłączną władzę rodzicielską jednemu z nich, chyba że uzna za możliwe osiągnięcie polubownego, akceptowalnego, zgodnego z dobrem dziecka porozumienia między rodzicami (§ 177a(1) ABGB).

Jeżeli po zatwierdzeniu porozumienia między rodzicami w przedmiocie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej po rozwodzie okaże się, że realizacja tego porozumienia jest dla rodziców niemożliwa, każdemu z rodziców przysługuje uprawnienie zwrócenia się do sądu (bez konieczności wskazywania uzasadnienia swego żądania) o zniesienie wspólnej władzy rodzicielskiej. W takiej sytuacji po bezskutecznej próbie polubownego, zgodnego z dobrem dziecka porozumienia między rodzicami sąd powierza wyłączną władzę rodzicielską jednemu z nich (§ 177a(2) ABGB). Podejmując decyzję, któremu z rodziców sąd powierzy wyłączną władzę rodzicielską, sąd ma obowiązek zbadać, czy rodzic uprzednio przestrzegał określonego w § 145b ABGB wymogu dobrego zachowania. Zgodnie z powołanym przepisem, wykonując obowiązki rodzicielskie, rodzic ma obowiązek respektować i nie utrudniać realizacji praw innych osób do kontaktu i utrzymywania więzi z dzieckiem, w tym przede wszystkim praw drugiego rodzica oraz dziadków dziecka (Roth, b.d., s. 16).

NORWEGIA

W Norwegii zagadnienie odpowiedzialności rodzicielskiej, w tym wpływu rozwodu rodziców na zakres ich obowiązków i uprawnień rodzicielskich względem ich małoletnich dzieci uregulowane zostało w przepisach Ustawy z dnia 8 kwietnia 1981 roku dotyczącej dzieci i rodziców (tzw. The Children Act, dalej: NCA). Zgodnie z zasadą ogólną wyrażoną w art. 34 NCA rodzice pozostający w związku małżeńskim sprawują wspólnie odpowiedzialność rodzicielską. Zasadniczo rozwód nie ma wpływu na zakres odpowiedzialności rodzicielskiej rodziców, którym po rozwodzie nadal przysługuje ona wspólnie na równych zasadach. Jeżeli jednak rodzice pragną inaczej uregulować zakres odpowiedzialności rodzicielskiej każdego z nich po rozwodzie, mogą to uczynić w drodze porozumienia (art. 34 zd. 2 NCA). Rodzice w porozumieniu mogą dowolnie określić zakres odpowiedzialności rodzicielskiej każdego z nich względem ich wspólnych małoletnich dzieci. Porozumienie takie nie podlega kontroli sądowej. Zgodnie jednak z art. 39 NCA porozumienie rodzicielskie wymaga dla swojej ważności zgłoszenia do Krajowego Rejestru Ludności. W przypadku braku porozumienia pomiędzy rodzicami, sprawują oni nadal wspólnie odpowiedzialność rodzicielską.

Jeżeli rodzice nie mogą osiągnąć zgody co do tego, któremu z nich powinna przysługiwać odpowiedzialność rodzicielska, każdy z nich może wówczas wszcząć postępowanie sądowe w przedmiotowej kwestii. Zgodnie z art. 56 zd. 3 NCA wniesienie powództwa

przed sąd przez rodziców uwarunkowane jest posiadaniem przez nich zaświadczenia o przeprowadzeniu mediacji.

Zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 48 NCA, podejmując decyzję w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej rodziców, sąd zobligowany jest kierować się zasadą najlepszego zabezpieczenia interesu dziecka. Sąd powinien w szczególności zwrócić uwagę na konieczność zapewnienia dziecku ochrony przed przemocą lub jakimkolwiek innym traktowaniem, które mogłoby zaszkodzić lub zagrozić jego zdrowiu fizycznemu lub psychicznemu (art. 48 zd. 2 NCA).

Sąd rozstrzygający w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej rodziców może przyznać ją im obojgu wspólnie (także wówczas, gdy jeden z rodziców albo oboje się temu sprzeciwiają), może również przyznać ją wyłącznie jednemu z nich. Na wniosek jednego z rodziców, który wnosi o przyznanie mu wyłącznej odpowiedzialności rodzicielskiej względem dziecka, sąd może przychylić się do tego wniosku tylko w sytuacji zaistnienia tzw. szczególnych okoliczności. Tymi szczególnymi okolicznościami może być na przykład sytuacja uznania jednego z rodziców za nieodpowiedniego do współdzielenia odpowiedzialności rodzicielskiej.

SZWECJA

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie związane z obowiązkami i uprawnieniami rodzicielskimi, w tym wpływem rozwodu na ich zakres jest w Szwecji Kodeks dzieci i rodziców z 1998 roku (The Children and Parents Code of 1998, dalej: SCaPC). W odróżnieniu od wielu innych europejskich systemów prawnych ustawodawstwo szwedzkie nie posługuje się pojęciem władzy rodzicielskiej ani odpowiedzialności rodzicielskiej. W ich miejsce używa się pojęć opieki i kurateli. Ich łączna treść jest tożsama z pojęciem władzy rodzicielskiej.

Funkcjonujące w prawie szwedzkim pojęcie opieki obejmuje całokształt prawnych obowiązków opiekuna wobec dziecka związanych z reprezentacją dziecka, określeniem jego miejsca zamieszkania oraz zaspokojeniem potrzeb w kontekście opieki i bezpieczeństwa, dobrego wychowania, edukacji i utrzymania. Opieka taka obejmuje również opiekę faktyczną nad dzieckiem i zazwyczaj wiąże się z tym, że opiekun mieszka razem z dzieckiem i troszczy się o niego na co dzień. Wspólne zamieszkiwanie opiekuna z dzieckiem nie jest jednak w prawie szwedzkim konieczne do sprawowania przezeń opieki w powyższym jej rozumieniu. Zazwyczaj opiekę prawną nad dzieckiem sprawują rodzice dziecka, którym przysługuje prawo do opieki współdzielonej. Niezależnie od tego, czy dziecko mieszka z obojgiem rodziców, czy tylko z jednym z nich, rodzice zobowiązani są zapewnić mu prawo do kontaktów z każdym z nich, jak również z każdą osobą, szczególnie bliską dziecku (Jänterä-Jareborg i in., b.d., s. 1).

Kuratela dotyczy uprawnień i obowiązków opiekuna dziecka w kontekście zarządzania majątkiem dziecka i jego reprezentacji prawnej w sprawach finansowych. Opieka i kuratela przysługują co do zasady rodzicom dziecka. Jeżeli opieka zostaje

powierzona innym niż rodzice dziecka opiekunom lub opiekunowi, przysługuje im/jemu/jej również kuratela. Dopóki jednak chociażby jeden z rodziców sprawuje opiekę nad dzieckiem, żadna inna osoba nie może zostać opiekunem dziecka (Jänterä-Jareborg i in., b.d., s. 1).

W przypadku orzeczenia rozwodu między rodzicami, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 3 ust. 2 SCaPC, jeżeli nie ustalono inaczej, rodzice kontynuują wspólną opiekę nad dzieckiem. W takiej sytuacji w wyroku rozwodowym sąd przypomina rodzicom o obowiązku sprawowania przez nich po rozwodzie wspólnej opieki nad dzieckiem.

Rodzice mogą jednakże zawrzeć między sobą porozumienie w przedmiocie zakresu uprawnień i obowiązków każdego z nich w kontekście opieki nad dzieckiem po rozwodzie. Stosownie do przepisu art. 6 SCaPC porozumienie takie dla swojej ważności wymaga formy pisemnej oraz zatwierdzenia, odpowiednio przez lokalny komitet pomocy społecznej lub sąd.

Zgodnie z przepisem art. 6 ust. 2 SCaPC komitet opieki społecznej powinien zatwierdzić porozumienie rodziców w przedmiocie kontynuowania wspólnej opieki nad dzieckiem po rozwodzie, jeżeli porozumienie takie nie jest w sposób oczywisty sprzeczne z dobrem dziecka. Komitet pomocy społecznej powinien zatwierdzić również porozumienie przyznające wyłączną opiekę nad dzieckiem jednemu z rodziców, jeżeli opieka taka leży w najlepszym interesie dziecka.

Kierując się zasadą dobra dziecka, sąd zachowuje swobodę decydowania w kwestii przyznania rodzicom wspólnej albo jednemu z rodziców wyłącznej opieki nad dzieckiem, nawet w sytuacji, w której porozumienie przewiduje przyznanie jednemu z nich wyłącznej opieki nad dzieckiem. Zgodnie z art. 5 ust. 2 SCaPC sąd nie może jednak zarządzić wspólnej opieki nad dzieckiem, jeżeli sprzeciwiają się temu oboje rodzice.

Szwedzki Sąd Najwyższy w wyroku z 1999 roku uznał wspólną opiekę rodziców nad dzieckiem po rozwodzie za najlepszą w kontekście gwarancji zasady najlepszego interesu dziecka. Podkreślił jednak, że istnieją sytuacje, w których wspólna opieka nie jest zgodna z interesem dziecka, a zasada dobra dziecka jest najważniejszą zasadą, która leży u podstaw decyzji sądu w przedmiocie przyznania rodzicom wspólnej bądź jednemu z nich wyłącznej opieki nad dzieckiem (Jänterä-Jareborg i in., b.d., s. 13).

Zgodnie z przepisem art. 5 ust. 4 SCaPC w sprawie o rozwód sąd może z urzędu powierzyć opiekę nad dzieckiem jednemu z rodziców, jeżeli w jego opinii wspólna opieka jest w oczywisty sposób sprzeczna z dobrem dziecka.

Kierując się treścią przepisu art. 7 SCaPC, sąd powinien przyznać wyłączną opiekę nad dzieckiem jednemu z rodziców w sytuacji, w której drugi rodzic przy sprawowaniu opieki zżęca się nad dzieckiem, zaniedbuje je lub swoim zachowaniem powoduje trwałe zagrożenie dla zdrowia lub życia dziecka.

Wspólna opieka nad dzieckiem nie jest również wskazana w przypadkach, gdy konflikt między rodzicami jest na tyle głęboki i poważny, że uniemożliwia im realną współpracę w sprawach i dla dobra dziecka (Jänterä-Jareborg i in., b.d., s. 13).

WĘGRY

Najważniejszymi źródłami prawa regulującego kwestie związane z zakresem praw i obowiązków rodzicielskich, w tym w sytuacji rozvodu rodziców, są na Węgrzech następujące akty prawne: węgierska Ustawa rodzinna, Ustawa Nr 4 z 1952 roku o małżeństwie, rodzinie i opiece (The Hungarian Family Act, the Act No. IV. 1952. on Marriage, Family and Guardianship); węgierska Ustawa o opiece nad dziećmi, Ustawa Nr XXXI z 1997 roku o administracji z zakresu opieki i kurateli nad dzieckiem (The Hungarian Child Welfare Act, the Act No. XXXI. 1997. on the Child Welfare and Guardianship Administration); węgierski Kodeks opiekuńczy z 1997 roku (The Hungarian Order of Guardianship, the Order of Government No. 149/1997 on Public Guardianship Authority and Proceeding in Child Welfare and Guardianship Cases).

Zasadą wynikającą z węgierskiego prawa rodzinnego i opiekuńczego jest wspólne sprawowanie odpowiedzialności rodzicielskiej przez małżonków – rodziców dziecka. Rozwód zasadniczo wpływa na zakres obowiązków rodzicielskich rodziców względem ich małoletnich dzieci. Najczęściej sądy przyznają odpowiedzialność rodzicielską temu rodzicowi, z którym dziecko będzie mieszkać po rozwodzie. Drugi rodzic zachowuje po rozwodzie prawo do kontaktu z dzieckiem oraz współdecydowania – wraz z rodzicem sprawującym odpowiedzialność rodzicielską – o ważnych sprawach dotyczących dziecka. W przypadku ustania odpowiedzialności rodzicielskiej rodzica ją sprawującego (np. wskutek śmierci), odpowiedzialność tą odzyskuje drugi rodzic dziecka (Weiss i Szeibert, b.d., s. 12).

Wspólna realizacja odpowiedzialności rodzicielskiej przez oboje rodziców po rozwodzie jest na Węgrzech przyznawana rodzicom wyjątkowo. Podejmując decyzję w przedmiocie przyznania rodzicom wspólnej odpowiedzialności rodzicielskiej, sąd sprawdza, czy rozwiedzeni rodzice mają szansę na stałą współpracę ze sobą w sprawach dotyczących dziecka. Jeżeli w ocenie sądu szansa taka nie istnieje, sąd nie powierza rodzicom wspólnej odpowiedzialności rodzicielskiej, uznając w tych okolicznościach jej powierzenie za bezcelowe, a zmuszanie rodziców wbrew ich postawom do wspólnego wykonywania praw i obowiązków rodzicielskich – za nieleżące w interesie dziecka. Analogicznie, zgodnie z prawem węgierskim sąd nie może przyznać rodzicom wspólnej odpowiedzialności rodzicielskiej w sytuacji sprzeciwu chociażby jednego z nich (Weiss i Szeibert, b.d., s. 13).

W toku postępowania rozwodowego rodzice mogą zawrzeć porozumienie w przedmiocie dalszego sprawowania wspólnej odpowiedzialności rodzicielskiej. W takim przypadku zobowiązani są oni przedłożyć sądowi oświadczenie wskazujące na sposób realizacji współpracy między sobą, przede wszystkim w kontekście opieki i wychowania dziecka. Dla swojej ważności porozumienie rodziców dotyczące wspólnego sprawowania odpowiedzialności rodzicielskiej po orzeczeniu rozvodu wymaga zatwierdzenia przez sąd. Podstawową przesłanką, jaką kieruje się sąd, podejmując decyzję w przedmiocie zatwierdzenia bądź odmowy zatwierdzenia porozumienia, jest jego zgodność z zasadą dobra dziecka (Weiss i Szeibert, b.d., s. 13).

Porozwodowe porozumienia rodzicielskie – płaszczyzna porównawcza

Przedstawiony w niniejszym artykule problem badawczy dotyczy odpowiedzi na pytania: Czy rozwodzący się rodzice mogą zawierać między sobą porozumienia dotyczące sposobu realizacji władzy rodzicielskiej po rozwodzie względem ich małoletnich dzieci? A jeśli tak, czy porozumienia te podlegają kontroli właściwego organu?

Analiza adekwatnych rozwiązań prawnych wybranych krajów europejskich pozwala na udzielenie odpowiedzi twierdzącej na pierwsze postawione pytanie w odniesieniu do wszystkich pięciu państw (Polska, Austria, Norwegia, Szwecja, Węgry) oraz na drugie pytanie – w odniesieniu do czterech państw (wyjątek stanowi Norwegia).

W Rzeczypospolitej Polskiej sąd orzekający rozwód jest zobowiązany uwzględnić porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli porozumienie takie posiada formę pisemną oraz jest zgodne z dobrem dziecka.

W Austrii rodzice mogą kształtować względnie swobodnie zakres swoich obowiązków rodzicielskich w drodze porozumienia. Jeżeli rodzice chcą nadal sprawować wspólnie władzę rodzicielską, wówczas zobligowani są do przedstawienia sądowi porozumienia wskazującego rodzica, z którym dziecko będzie głównie zamieszkiwać. Rodzice mogą również uzgodnić nowy podział władzy rodzicielskiej, powierzając ją w całości jednemu z nich albo decydując, który z nich przejmie jej zasadniczą część, drugi zaś równocześnie realizował ją będzie w ograniczonym zakresie. Dla swojej ważności porozumienie rodziców w przedmiocie władzy rodzicielskiej każdego z nich wymaga sądowego zatwierdzenia. Sąd zatwierdza porozumienie rodzicielskie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka.

W Norwegii rodzice w porozumieniu mogą dowolnie określić zakres odpowiedzialności rodzicielskiej każdego z nich względem ich wspólnych małoletnich dzieci. Porozumienie takie nie podlega kontroli sądowej, wymaga jednak dla swojej ważności zgłoszenia do Krajowego Rejestru Ludności.

W Szwecji rodzice mogą zawrzeć między sobą porozumienie w przedmiocie zakresu uprawnień i obowiązków każdego z nich w kontekście opieki nad dzieckiem po rozwodzie. Porozumienie takie dla swojej ważności wymaga formy pisemnej oraz zatwierdzenia odpowiednio przez lokalny komitet pomocy społecznej lub sąd.

Na Węgrzech w toku postępowania rozwodowego rodzice mogą zawrzeć porozumienie w przedmiocie dalszego sprawowania wspólnej odpowiedzialności rodzicielskiej. W takim przypadku zobowiązani są oni przedłożyć sądowi oświadczenie wskazujące na sposób realizacji współpracy między sobą, przede wszystkim w kontekście opieki i wychowania dziecka. Dla swojej ważności porozumienie rodziców wymaga zatwierdzenia przez sąd. Podstawową przesłanką, jaką kieruje się sąd, podejmując decyzję w przedmiocie zatwierdzenia bądź odmowy zatwierdzenia porozumienia, jest jego zgodność z zasadą dobra dziecka.

Wnioski

Ustawodawstwo każdego z pięciu omówionych państw (Polska, Austria, Norwegia, Szwecja, Węgry) dopuszcza możliwość zawierania przez rodziców porozumień dotyczących sposobu realizacji władzy rodzicielskiej po rozwodzie względem ich małoletnich dzieci. Wspólną cechą tych porozumień, stanowiącą zarazem przesłankę ich ważności, jest zgodność z zasadą dobra dziecka. W Polsce, Austrii, Szwecji i na Węgrzech porozumienie rodzicielskie dla swojej ważności wymaga ponadto zatwierdzenia przez sąd. W Szwecji oprócz sądu uprawnienie do zatwierdzenia porozumień rodzicielskich przysługuje również lokalnemu komitetowi pomocy społecznej. Jedynie w Norwegii nie istnieje wymóg zatwierdzenia porozumienia przez kompetentny organ. Dla swojej ważności porozumienie rodzicielskie wymaga w Norwegii jedynie zgłoszenia do Krajowego Rejestru Ludności.

Ze względu na wymogi redakcyjne dotyczące objętości artykułu ograniczyłam analizę regulacji prawnych do ustawodawstw wybranych pięciu krajów europejskich. W dalszej perspektywie zasadna i interesująca wydaje się analiza rozwiązań prawnych obowiązujących w innych krajach tak europejskich, jak i tych spoza naszego kręgu kulturowego.

BIBLIOGRAFIA

- Act No. 7 of 8 April 1981 relating to Children and Parents (The Children Act). (Norwegia). <http://www.regjeringen.no/en/dep/bld/Documents/Laws-and-rules.html.id=276069>
- Austriacki kodeks cywilny z 1811 roku – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB). 01.06.1811. JGS 946. (Austria). <http://www.ris.bka.gv.at>
- Gromek, K. (2020). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Haak, H. i Haak-Truskawska, A. (2020). *Rozwód i separacja. Komentarz do art. 55-616 KRO oraz związanych z nimi regulacji KPC*. Warszawa: C.H. Beck.
- Ignaczewski, J. (2021). *Rozwód i separacja*. Warszawa: C.H. Beck.
- Jänterä-Jareborg, M., Singer, A. i Sörgjerd, C. (b.d.). *Parental Responsibilities. National Report: Sweden*. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Sweden-Parental-Responsibilities.pdf>
- Jeziński, K. i Rostek, I. (2019). Wspólne wychowanie po rozwodzie jako wyzwanie współczesności. *Horyzonty Wychowania*, 18(48), 2332. DOI: 10.35765/HW.2019.1848.02
- Lødrup, P. i Sverdrup, T. *Parental Responsibilities. National Report: Norway*. Pobrane z: A. GENERAL (ceflonline.net).
- Osajda, K. (2020). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Pietrzykowski, K. (2020). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Rocznik Demograficzny 2018*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Roth, M. (b.d.). *Parental Responsibilities. National Report: Austria*. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Austria-Parental-Responsibilities.pdf>
- Smyczyński, T. (2014). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*. „System Prawa Prywatnego”, t. 11. Warszawa: C.H. Beck.
- Swedish Children and Parents Code of 1998 (SFS 1949:381). Act on The Children and Parents Code. (Szwecja).
- The Hungarian Family Act, the Act No. IV. 1952. on Marriage, Family and Guardianship. (Węgry).

The Hungarian Child Welfare Act, the Act No. XXXI. 1997. on the Child Welfare and Guardianship Administration. (Węgry).

The Hungarian Order of Guardianship, the Order of Government No. 149/1997 on Public Guardianship Authority and Proceeding in Child Welfare and Guardianship Cases. (Węgry).

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 2020 r., poz. 1359. (Polska).

Weiss, E. i Szeibert, O. (b.d.). *Parental Responsibilities. National Report: Hungary*. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Hungary-Parental-Responsibilities.pdf>

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>